

et Ursi Cenetensis ducum extitit« pokazal svojo hrabrost in močatost (HL VI/24). Ursus je torej bil duks v Cenedi, za katero nam Pavel Diakon sam poroča naslednje: »Fortunantus (Venantius, op. P. Š.) natus quidem in loco qui Duplabillis dicitur fuit; qui locus haut longe a Cenitense castro vel Tarvisana distat civitate« (HL II/13). In čisto na koncu še odlomek, ki govori o Alahisu, duksu v Trentu, ki se je sprl z bavarskim grofom, ki je vladal v Boznu »Hic (Alahis) dum dux esset in Tredentina civitate, cum comite Baioriorum, quem illi gravionem dicunt, qui Bauzanum et reliqua castella regebat, conflixit« (HL V/36).

Po vsem tem lahko na vprašanje, kaj je bil Gisulf, odgovorimo, da je bil *čedajski* duks in da je npr. zato pravilneje govoriti, da so Slovani iz »okoliša Slovanov, ki se imenuje Zellia« plačevali dajatve *čedajskim* (in ne furlanskim, kot srečujemo v zgodovinopisju) vojvodom do časa vojvode Ratchisa. Pri tem pa se je treba ves čas zavedati, da gre pri vprašanju, ki smo ga postavili samo za vprašanje *imena*, ne pa za vprašanje obsega *oblasti* čedajskih vojvod. Da ta ni bila omejena samo na področje mesta Cédada, nam najbolje dokazuje prav gornji podatek o slovanskem plačevanju dajatev.

Preden pa zaključimo ta obsirni prikaz, je potrebno opozoriti, da je sestavni del nove knjige več spremenih besedil, ki jih je vsa prispeval Bogo Grafenauer. Dve se neposredno vežeta na samo slovensko izdajo Zgodovine Langobardov in sta posvečeni Pavlu Diakonu in njegovi dobi in langobardskemu obdobju zgodovine Italije. Tri pa so posvečena naselitvi Slovanov v Vzhodnih Alpah, kontinuiteti in vprašanju slovanskega srečanja s staroselci in kritiki avtohtonističnih teorij, ki so se razpasle v zadnjem času. Pri slednjem (pa tudi ob vprašanju kontinuitete) je še zlasti pomembno, da je Grafenauer pokazal na metodološko nesprejemljivost in infantilnost teh avtohtonističnih teorij. Branje teh treh razprav priporočamo predvsem vsem tistim, ki so se ob prebiranju Bora in Šavlija preveč pregreli in jim je potrebna ohladitev s streznitvijo.

Zgodovina Langobardov, ki jo je izdala založba Obzorja, je imenitna knjiga, ki jo bo veliko ljudi vzelo v roke in h kateri se bomo zgodovinarji znova in znova vračali. Prav slednjim pa je žal, da je knjiga, še zlasti, ker gre za izdajo vira, ostala brez prepotrebne registra, ki bi knjigo naredil še boljše.

Peter Stih

Avgust Tosti, Denarni zavodi v Sloveniji po prvi svetovni vojni. Ljubljana: Bančni vestnik, 1989. 159 strani.

Nova oblast je po končani zadnji vojni pokazala veliko volje ne le pri obračunavanju z namišljenimi ali dejanskimi političnimi nasprotniki, ampak tudi pri razkrinkavanju političnega in gospodarskega življenja pod prejšnjimi režimi. Eni so razkrinkavali Solunski proces, pri nas na Slovenskem pa so dobili pomembna naročila na eni strani nekdanji minister Ivan Mohorič, na drugi pa Franček Saje ter verjetno še kdo. K nastanku Tostijevega dela naj bi pripomogla želja uslužbenca Uprave državne varnosti, da pomaga svojemu nekdanjemu korektnemu šefu, dolgoletnemu ravnatelju Kreditnega zavoda za trgovino in industrijo, ki se je vrnil iz zapore in imel »težak življenjski položaj«. Zakaj je bil zaprt, sicer ni jasno, iz naslovov poglavij pa je jasno, da je bilo v ozadju naročilo tudi profesionalno zanimanje naročnika za preteklost.

Avgust Tosti, tržaški Slovenec, je po nacionalizaciji ljubljanske podružnice znamenitega dunajskega Österreichische Creditanstalt für Handel und Gewerbe 1920. leta postal glavni ravnatelj Kreditnega zavoda za trgovino in industrijo v Ljubljani, ki je nasledil in tudi prevzel večino njenega delovanja. V tej službi je ostal do konca vojne, ko je bilo uspešno podjetje nacionalizirano v socialističnem pojmovanju ukrepa. Kreditni zavod je bil pomembno in trdno podjetje. Njegovo delovanje, ki je bila nekakšna kombinacija današnje Službe družbenega knjigovodstva in banke, je bilo pomembno za finančno poslovanje gospodarstva doma in v tujini, za nacionalizacije, ustanavljanje novih podjetij. Nekdanji avstrijski lastnik je imel v njem 30 % delnic in mu bil tudi sicer zelo naklonjen. V mednarodnem finančnem svetu ni skrival sorodstvenega razmerja. Ugled slovenskega zavoda je bil velik, poslovanje pa zato veliko lažje kot če bi se moral šele dokazovati. Takratnim gospodarstvenikom je bilo kljub načelom, da je treba ključna podjetja nacionalizirati, kar pomeni, da jih mora kontrolirati domači kapital, jasno, da ni mogoče podreti vseh mostov, da je s pametno politiko mogoče vnovčiti tudi preteklost, da pomeni v mednarodnem finančnem svetu dobro ime veliko več kot politična načela. Creditanstalt je bil namreč »eden najmočnejših in največjih denarnih zavodov v srednji Evropi« in član Rotschildovega koncerna.

Značilen je avtorjev prehod na čelo podjetja. Pred tem je bil namreč ravnatelj Jadranske banke, ki je imela v novem podjetju 30 % delnic. Svoj delež pri vodenju

podjetja je opisal zelo skromno, bolj se je razmahnil na straneh, ki opisujejo takratno finančno poslovanje, in govori o vrstah ekonomskih vprašanj, tudi o takih, ki jih naša družba doslej ni znala rešiti. Iz tega razvidimo njegovo razgledanost in znanje ter najdemo odgovor, zakaj je Kreditni zavod za trgovino in industrijo uspešno posloval. Navedimo le nekaj primerov. Jadranska banka je 1924. leta zašla v velike težave in je med neuspešnimi poizkusi reševanja prodala tudi svoj 30 % delež. Kupil ga je dunajski Creditanstalt, ki je s tem postal večinski lastnik. Ko pa je prišel zaradi svetovne gospodarske krize 1931. leta v kratkotrajne težave, je Avgust Tosti z lastno iznajdljivostjo in nujno pomočjo bana Marušiča uspel od dunajskega lastnika odkupiti delnice. Pokazalo se je, da je ta kontroliral že nad 80 % celotne delniške glavnice ljubljanskega podjetja. Kreditni zavod za trgovino in industrijo v Ljubljani je bil tudi v mesecih najhujše gospodarske krize likviden, svojim vlagateljem in upnikom je stalno izplačeval vse zneske in je bil eden redkih, ki se v težkih časih ni zatekel pod zaščito državnih oblasti. Poslovne zveze je imel ne le z nekdanjo dunajsko centralo, ampak tudi takimi sistemi kot so bili Praška kreditna banka, Credito Italiano (Milano), Credit Lyonnais (Pariz), Midland Bank (London), Guaranty Trust Company of New York. Kreditni zavod za trgovino in industrijo v Ljubljani je bil eden izmed bistvenih členov slovenskega gospodarstva v stari Jugoslaviji.

Kot je verjetno iz zgornjih vrst že razvidno, je naslov Tostijeve knjige nekoliko predimenzioniran, saj največ govori o lastnem podjetju. Dejansko imamo pred seboj skromno in neambiciozno pripoved uspešnega poslovneža, ki je naročnikom pokazal, da so podjetniki poslovali kot podjetniki, da ni mogoče govoriti o protiljudski zaroti kapitalistov. Vsakomur bi moralo biti jasno, da sta ekonomija in politika lahko tesno povezani, vendar druga ne more brez prve. Kako bi razumeli urednika in neposrednega naročnika, ki se sprašuje: »... ali ni bila res velika škoda, da smo leta 1945 začeli na vseh področjih življenja popolnoma znova...?« Zakaj niso zaupali znanju in poštenju? Avgusta Tostija so imeli celo proti njegovi volji pri roki! Za veliko večino velja, da ideološki nasprotniki niso avtomatično nasprotniki naroda, iz katerega so izšli. Kdor pričakuje, da je dobil s Tostijevo knjigo znanstveno študijo, se moti. Dejansko je to nekakšna kombinacija spominov in učbenika, ki nam pomaga spoznati in razumeti predvno slovensko ekonomijo in njeno poslovanje. Avtor nas na eni strani seznanja z nastankom naših bank, nacionalizacijo starih podjetij, nastajanjem in širjenjem delniških družb in drugih podjetij. Mimogrede objavlja tudi spoznanja in ocene, da so bili Slovenci »kot industrijski delavci zelo sposobni, pridni in skromni«, vendar imeli »zelo malo smisla, da bi se udeleževali pri podjetjih, posebno industrijskih...« »Slovenski kapital je miroval kot hranilne vloge v denarnih zavodih in je prišel v obtok večinoma le pri nakupu in prodaji nepremičnin in v trgovskem obratovanju...« Priznati je treba, da takih ocen naše preteklosti nismo veliko brali, tu pa bi jim bilo treba bolj prisluhniti in vrednotiti še koga drugega kot samo literate.

Prof. Ivan Ribnikar, ki je napisal predgovor h knjigi, si je ob njenem izidu zaželel, da bi se nekaj ekonomistov lotilo ekonomske zgodovine in da bi bila ekonomska zgodovina med ekonomisti nekaj običajnega. Naj se mu uresniči želje, čeprav so menda ekonomisti sami pognali lastno zgodovino s fakultete. Uredniška pripomba na strani 150 govori o nujnosti, da stroka spozna preteklost in svet okoli sebe. Tostijeva knjiga je dokument sposobnosti nekaterih naših prednikov ter neumnosti in nesposobnosti nekaterih naših sodobnikov. Ne gre prezreti tudi njenega sekundarnega pomena, to je prikaza ekonomskega znanja naših takratnih poslovnežev.

Stane Granda

Zbornik Filozofske fakultete v Ljubljani: 1919—1989. Uredniški odbor: Vasilij Melik, et al. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1989. 264 strani.

V predgovoru k Zborniku Filozofske fakultete ob njeni sedemdesetletnici je dekan dr. Dušan Nečak upravičeno zapisal: »Za Slovence naša obletnica nima samo jubilejnega pomena, za nas je pomenil dogodek pred sedemdesetimi leti zgodovinski prelom. Ustanovitev Univerze in Filozofske fakultete je namreč pomenila zaokrožitev samostojnega in suverena statusa naroda... saj si narodnega razvoja, njegove samozavesti in samospoštovanja, predvsem v zoperstavljanju tradicionalno ogrožujočemu pritisku večjih sosednih narodov, njegovega enakopravnega umeščanja med evropske narode ni mogoče predstavljati brez razvijanja ved, kot so slovenski jezik s književnostjo, zgodovina, filozofija, etnologija, umetniška zgodovina, muzikologija, geografija...«

Uvodno študijo z naslovom Predhodniki in začetki ljubljanske Filozofske fakultete je prispeval dr. Vasilij Melik. Pisec v tehtni in jedrnat študiji ugotavlja, da se je borba za visokošolski študij v Ljubljani odvijala že v devetdesetih letih 16. stoletja. Tako so bili jezuiti tisti, ki so pričeli z gimnazijskim poukom 1597. leta, prva visoko-